

I. М. Леган,кандидат економічних наук,
завідувач кафедри підприємництва, фінансів та оподаткування
Університет державної фіскальної служби України (Житомирська філія)

ІНТЕРПОЛ ЯК ЦЕНТР МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Стаття присвячена дослідженню особливостей діяльності Інтерполу та його роль і значення у міжнародному співробітництві держав щодо запобігання та протидії транснаціональній злочинності. У статті представлено хронологію створення Інтерполу як міжнародного правоохоронного органу у напрямку запобігання та протидії транснаціональній злочинності. Крім того доведено, що активізація діяльності та збільшення числа транснаціональних злочинних організацій, сприяло розвитку міжнародної консолідації поліцейських сил. Визначено, що однією з головних цілей Інтерполу є боротьба з організованою злочинністю, оскільки її масштаби, важливість і вплив вимагають загальних скоординованих дій всіх держав-членів. Проаналізовано та доведено, що Інтерпол підтримує правоохоронну діяльність держав-членів за допомогою певних методик та методів. Доведено, що ідея створення Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерполу) була започаткована ще на початку минулого століття. У статті окреслено, що призначенням Інтерполу є забезпечення координації міжнародного співробітництва правоохоронних органів щодо забезпечення громадської безпеки, боротьби з тероризмом, злочинами в області високих технологій, наркотрафіком, економічними злочинами, торгівлею людьми та іншими видами організованої злочинності. У статті визначено, що основними напрямками діяльності Інтерполу є: кримінальна реєстрація, міжнародний розшук злочинців, підозрюваних в скоєнні міжнародних злочинів, осіб, зниклих без вісті, викрадених цінностей та інших об'єктів злочинного посягання, міжнародний розшук осіб, зниклих без вісті та міжнародний розшук викрадених цінностей. У статті охарактеризовано, що угоди про співпрацю розробляються шляхом взаємних переговорів відповідно до правових документів з обов'язковим підписанням уповноваженими представниками сторін.

Ключові слова: організована злочинність, транснаціональна злочинність, Інтерпол, міжнародне співробітництво, запобігання, протидія.

Постановка проблеми. Останнім часом спостерігається активізація діяльності та збільшення числа транснаціональних злочинних організацій, які використовують розвиток зв'язків в своїх злочинних цілях. Міжнародна організація кримінальної поліції грає найважливішу роль в боротьбі з транснаціональною злочинністю та сприяє міжнародному розшуку злочинців та осіб, що зникли без вісті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями, що пов'язані з особливостями запобігання та протидії транснаціональній злочинності присвячені наукові доробки таких вітчизняних вчених: М. Г. Вербенського, О. М. Бандурки, П. Д. Біленчука, В. В. Голіни, О. М. Джузи, А. Д. Дорошенка, В. М. Дрьоміна, Г. П. Жаровської, А. П. Закалюка, Н. А. Зелінської, О. В. Козаченко, В. А. Мисливого, Г. П. Пожи-

даєва, О. С. Проневича, І. В. Пшеничного, Е. В. Расюка, О. Б. Сахарової, Є. Д. Скулиша, В. В. Топчія, О. Ю. Шостко та інших. Попри значну увагу та зацікавленість вчених до даної проблематики, окремі аспекти ролі та значення Інтерполу в міжнародному співробітництві держав щодо запобігання та протидії транснаціональній злочинності досліджені у наукових публікаціях не достатньо.

Метою статті є всебічний аналіз ролі та значення Інтерполу у міжнародному співробітництві держав щодо запобігання та протидії транснаціональній злочинності.

Виклад основного матеріалу. Ідея створення Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерполу) була започаткована ще на початку минулого століття. Перший крок був зроблений Едвардом Генрі який у 1901 році

організував у Скотланд-Ярді центральне відділення дактилоскопії і запропонував всім зацікавленим фахівцям взяти участь у вивченні цього нововведення. У 1905 році на міжнародній конференції криміналістів німецькомовних країн була зроблена чергова спроба об'єднати зусилля у напрямку протидії міжнародній злочинності. На 10-тій міжнародній асамблеї в м. Гамбург криміналісти за пропозицією франкомовних держав прийняли резолюцію, яка підтверджувала зростаючий попит на туризм та подорожі, що в свою чергу сприяло появі нових форм міжнародної злочинності. Для її вивчення та запобігання пропонувалося вжити спільні міжнародні заходи. У всіх країнах у складі поліцейських підрозділів передбачалося організувати центральні бюро, основним завданням яких мав стати обмін інформацією про міжнародну злочинність з метою її запобігання та протидії, а також поліпшення відносин та ефективна взаємодія її членів.

У 1914 р. в Монако відбувся перший міжнародний конгрес кримінальної поліції, де юристи та співробітники поліції з 24 країн світу розглянули питання про можливість створення відділу з обліку міжнародної кримінальної інформації та уніфікації процедури екстрадиції злочинців.

Перша світова війна перервала розпочатий процес міжнародної консолідації поліцейських сил, але вже 7 вересня 1923 року в м. Відень (Австрія) відбувся другий міжнародний конгрес кримінальної поліції. На цьому конгресі 138 представниками з 20 країн була створена Міжнародна комісія кримінальної поліції Interpol (фр. Organisation Internationale de Police Criminelle, OIPC, англ. International Criminal Police Organization, ICPO) та було прийнято її статут.

У травні 1924 року Міжнародна комісія кримінальної поліції прийняла резолюцію з п'яти важливих питань, які визначили напрямки дій на багато років вперед, серед яких: створення інформаційних відділень по збору фактів про міжнародну злочинність; розробка систем доказів та міжнародний пошук злочинців; організація відділень по ідентифікації людей на відстані; видання газети міжнародної поліції; створення спільної програми щодо запобігання та виявлення підроблених банкнот і документів.

У листопаді 1924 року на прохання Інтерполу Віденська поліція приступила до випуску поліцейського огляду «International offentliche Sicherheit» (Міжнародна громадська безпека).

Друга сесія Міжнародної комісії кримінальної поліції відбулася у Відні в 1926 році, де було прийнято 21 важливу резолюцію. Вони в основному

стосувалися установ інформації з міжнародної злочинності, введення правил телеграфного зв'язку між поліцейськими силами, та необхідності мір, спрямованих проти розповсюдження порнографічних фільмів і літератури. На другій сесії також було підтримано пропозицію представника Бельгії пана Кеффер про проведення чергового конгресу в 1926 році у Берліні.

На Берлінському конгресі Міжнародної кримінальної поліції, який відбувся з 17 по 30 вересня 1926 року були присутні 245 осіб. Конгрес в основному був присвячений темі екстрадиції (видачі злочинців). Однак тільки у вересні 1930 року Інтерполом були розроблені принципи, на підставі яких могла здійснюватися екстрадиція. Чергові конгреси Міжнародної комісії кримінальної поліції пройшли в 1934 р. у Відні, в 1935 р. в Копенгагені, в 1936 р. в Белграді, в 1937 р. у Лондоні і в 1938 р. в Бухаресті.

12 березня 1938 року німецькі війська увійшли до Австрії, і вісімнадцять місяців потому почалася друга світова війна. Діяльність Міжнародної комісії кримінальної поліції була істотно порушена.

Таким чином, 1923 рік вважається роком створення Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол, хоча офіційно до 1956 р. вона називалася Міжнародною комісією кримінальної поліції, а вже у 1956 році Міжнародна комісія кримінальної поліції була перейменована на «Міжнародну організацію кримінальної поліції – Інтерпол».

У 1989 році штаб-квартира Інтерполу (Генеральний секретаріат) переїхала з передмістя Парижа в Ліон, де знаходиться і сьогодні. У 1996 році Генеральна Асамблея ООН затверджує міжурядовий статус Інтерполу як спостерігача на Генеральній Асамблеї. У 1997 році Інтерпол і ООН підписують угоду про співпрацю, що свідчить про високий авторитет цієї організації.

У листопаді 2014 року під час 83-ьої Генеральної Асамблеї Інтерполу в Монако Юрген Шток обраний на пост Генерального секретаря Інтерполу. Свою поліцейську службу Ю. Шток почав у 1978 році та працював на різних посадах в територіальних підрозділах поліції Німеччини. У період з 2004 по 2014 рр. Ю. Шток був заступником керівника Федерального відомства кримінальної поліції Німеччини.

Радянський Союз став членом Інтерполу у 1990 році. 7 квітня 1990 р. було прийнято постанову Ради Міністрів СРСР № 338 «Про вступ СРСР до Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол». 27 вересня 1990 р. на 59-й сесії Генеральної асамблеї Інтерполу

(м. Оттава, Канада) СРСР був прийнятий в члени Інтерполу. На початку 1991 р. обговорювалася можливість самостійного членства України в складі Інтерполу, але через відсутність автономної та ефективної правоохоронної системи, вертикальну залежність від МВС СРСР, яке будь-які міжнародні контакти ідентифікувало як виключно свою компетенцію, та ще з ряду вагомих причин, реалізувати цю ідею в той час не вдалося.

Після розпаду СРСР НЦБ Інтерполу в Україні стало правонаступником союзного Бюро. У 1992 році уряд України звернувся до Генерального секретаріату Міжнародної організації кримінальної поліції з проханням прийняти Україну до складу Інтерполу (Постанова Кабінету Міністрів України № 555 від 30 вересня 1992 р.) [5].

Даною Постановою Кабінет Міністрів України постановив:

1. Прийняти пропозицію Міністерства внутрішніх справ, погоджену з Міністерством юстиції, Міністерством закордонних справ та Службою безпеки, про вступ України до Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол. Подати від імені Уряду заявку про вступ України до цієї організації.

2. Виділити для сплати вступного та річного внесків Інтерполу 328 700 швейцарських франків. Державному експортно-імпортному банку профінансувати зазначені витрати за рахунок коштів Державного валютного фонду України [5].

Дана заява була розглянута на 61-й сесії Генеральної асамблеї Інтерполу, а саме прийняття України до складу Інтерполу відбулося 4 листопада 1992 року на цій же 61-й сесії Генеральної асамблеї Інтерполу у м. Дакар (Сенегал).

Після набуття членства у складі Інтерполу в Україні виникла необхідність створення відповідного підрозділу, який забезпечив би функцію Національного центрального бюро Інтерполу в Україні. Відповідно до зобов'язань, передбачених членством України в Організації та на виконання Постанови Кабінету Міністрів України № 220 «Про Національне центральне бюро Інтерполу» 25 березня 1993 року рішенням Уряду України було створене Національне центральне бюро Інтерполу. Того ж дня було затверджене й Положення про Національне центральне бюро Інтерполу.

Робочий апарат Укрбюро Інтерполу є центральним органом забезпечення та координації взаємодії правоохоронних та інших державних органів України з компетентними органами іноземних держав з питань, що належать до компетенції Інтерполу та Європолу [4].

На даний час Інтерпол є великою міжнародною організацією, до складу якої входять 194 держави світу, за чисельністю членів схожа з ООН і є найбільшою організацією правоохоронних органів. Вона наділена широкими повноваженнями та досить успішно функціонує у цьому напрямку. Фахівці Інтерполу успішно протидіють великим злочинними організаціями, таким як «Рожеві пантери» (група приблизно з 300 осіб, що спеціалізується на збройних пограбуваннях ювелірних магазинів в США і країнах Азії), «злочин в законі» у країнах – членах ЄС, незаконним букмейкерським мережами тощо.

Призначенням Інтерполу є забезпечення координації міжнародного співробітництва правоохоронних органів щодо забезпечення громадської безпеки, боротьби з тероризмом, злочинами в області високих технологій, наркотрафіком, економічними злочинами, торгівлею людьми та іншими видами організованої злочинності.

Основні цілі організації сформульовані в ст. 2 Статуту:

1. забезпечувати і розвивати широке взаємне співробітництво всіх органів (установ) кримінальної поліції в рамках існуючого законодавства країн і в дусі Загальної декларації прав людини;

2. створювати і розвивати установи, які можуть успішно сприяти попередженню і боротьбі із загальною кримінальною злочинністю.

Стаття 3 Статуту регламентує, що Інтерпол не здійснює ніяких втручань в діяльність політичного, військового, релігійного і расового характеру.

Вищим пленарним органом Інтерполу є Генеральна Асамблея, в період між її сесіями вищим адміністративним органом з більш вузькими повноваженнями і складом є Виконавчий комітет на чолі з президентом. Постійно діючим робочим органом є Генеральний секретаріат, на чолі якого стоїть Генеральний секретар. Особливе становище в системі органів управління Інтерполу займають Національні центральні бюро (НЦБ), що діють одночасно в двох системах: окремої держави і даної організації з відповідним подвійним підпорядкуванням. Замикають систему органів управління радники, які виконують виключно консультативні функції.

До складу Генеральної Асамблеї входять представники всіх країн-членів. Кількісний склад делегації не регульований. У роботі сесії можуть брати участь в якості спостерігачів представники країн, що не входять в Інтерпол, а також делегати від міжнародних організацій.

Сесії Генеральної Асамблеї проводяться щорічно, восени, на різних континентах і в різних країнах. Кожна делегація при голосуванні має один голос. Статутними повноваженнями Генеральної Асамблеї є визначення основних напрямків співробітництва поліції різних країн в рамках Інтерполу; проведення заходів, що полегшують таке співробітництво; прийняття нових членів; розгляд та затвердження плану роботи та бюджету на майбутній рік, обирання посадових осіб організації і вирішення фінансових питань. Тут же утворюються постійні і тимчасові комісії зі спеціального вивчення окремих питань боротьби зі злочинністю неповнолітніх, розповсюдженням наркотиків тощо. Резолюції Генеральної Асамблеї по внутрішньо-організаційним і процедурним питанням є обов'язковими для виконання, а резолюції на адресу поліцейських органів та урядів носять рекомендаційний характер.

Крім названих сесій, представники держав-членів організації регулярно проводять Регіональні конференції з проблем, які недоцільно виносити на сесію Генеральної Асамблеї. Ряд проблем вимагають попереднього обговорення в країнах певних регіонів. Як правило, тут формується єдина точка зору ряду країн по даній проблемі, єдиний підхід до її вирішення, узгоджуються і координуються практичні зусилля по боротьбі з окремими міжнародними злочинами кримінального характеру, розповсюдженими в даному регіоні.

Виконавчий комітет виконує функції Генеральної Асамблеї в період між сесіями. Він стежить за проведенням в життя рекомендацій Генеральної Асамблеї, контролює діяльність Генерального секретаря і готує порядок денний чергової сесії. Виконавчий комітет складається з обраних Генеральною Асамблеєю Президента (терміном на 4 роки), трьох Віце-президентів (терміном на 3 роки), які повинні представляти різні країни і континенти (Азію, Америку, Африку, Австралію і Європу) і дев'яти делегатів.

Президент Виконавчого комітету Інтерполу фактично є главою всієї організації і керує її діяльністю в період між сесіями Генеральної Асамблеї. Все управління здійснюється як через Виконавчий комітет, так і безпосередньо шляхом прийняття одноосібних рішень по поточним справам. Засідання Виконавчого комітету проводиться не менше одного разу на рік, всі рішення приймаються більшістю голосів. Однак Президент користується своїм правом голосу тільки в тому випадку, якщо голоси інших членів розподілилися порівну. При виконанні своїх функцій всі члени Виконавчого комітету діють

як представники Інтерполу, а не як представники своїх країн (ст. 21 Статуту).

Генеральний секретаріат є постійно діючою службою усієї організації, включає в себе Генерального секретаря, фахівців і адміністративний персонал. Він втілює в життя рішення Генеральної Асамблеї і Виконавчого комітету, діє як міжнародний центр по боротьбі із загальною злочинністю, а також як спеціалізований та інформаційний центр, забезпечує ефективне адміністративне керівництво Інтерполом, підтримує зв'язки з НЦБ і міжнародними організаціями, готує необхідні публікації, виконує обов'язки робочого секретаріату на сесіях Генеральної Асамблеї і засіданнях Виконавчого комітету, підтримує зв'язок з Президентом тощо.

Очільником та ключовою особою секретаріату є Генеральний секретар, який призначається Генеральною Асамблеєю строком на 5 років з числа осіб, які не старше 65 років. Він на власний розсуд підбирає персонал Генерального секретаріату і керує всіма його службами. У 1997 році в штаті Секретаріату налічувалося близько 280 співробітників, з яких 16 працювали за контрактом, решта була делегована поліцейськими службами країн-членів організації. Делегованим співробітникам заборонено при виконанні своїх функціональних обов'язків запитувати або дотримуватися інструкцій будь-якого уряду або інших органів поза Інтерполом. Вони повинні утримуватися від будь-яких дій, які можуть перешкоджати виконанню їхньої міжнародної місії (ст. 30 Статуту).

З 1987 року у складі Генерального секретаріату діє Європейський секретаріат для дозволу чисто регіональних проблем боротьби з незаконною торгівлею наркотиками на континенті та іншими злочинами та вдосконалення поліцейського співробітництва держав у Європі.

Національні Центральні бюро (НЦБ) створюються в структурі поліцейської служби кожної держави-члена Інтерполу. Вони є центрами міжнародного співробітництва держав по протидії та запобіганню злочинності, так званими «опорними пунктами» Інтерполу на місцях [2].

У конкретній державі НЦБ є постійно діючим органом Інтерполу та одночасно поліцейським органом цієї держави, наділеним великим спектром повноважень по боротьбі зі злочинністю. Подібних органів немає в жодній міжнародній організації. Будучи опорними пунктами міжнародного поліцейського співробітництва НЦБ у своїх країнах підтримують ділові зв'язки із судом, прокуратурою, прикордонною та митною службами, а на міжнародному рівні – з НЦБ інших країн і Генеральним секретаріатом.

Основними напрямками діяльності Інтерполу є:

1. Кримінальна реєстрація.
2. Міжнародний розшук злочинців, підозрюваних в скоєнні міжнародних злочинів, осіб, зниклих без вісті, викрадених цінностей та інших об'єктів злочинного посягання. У практиці Інтерполу розрізняють три види розшуку: звичайний, терміновий і змішаний.
3. Міжнародний розшук осіб, зниклих без вісті.
4. Міжнародний розшук викрадених цінностей. До їх числа відносяться автомобілі та інші транспортні засоби, твори мистецтва (картини, скульптури, антикваріат, інші музейні експонати), археологічні цінності тощо.

Крім основних функцій, статут наділяє Генеральний секретаріат Інтерполу повноваженнями технічного та інформаційного центру, головною метою діяльності якого є збір інформації з питань боротьби з кримінальною злочинністю, її узагальнення, обробка та розповсюдження за допомогою технічних засобів та публікацій у пресі.

У глобальному масштабі жодна міжнародна організація не може ефективно діяти ізольовано. Необхідна співпраця з іншими відповідними установами, які можуть надавати додаткову допомогу та знання. З цією метою Інтерпол налагоджує міцні взаємовідносини з широким колом партнерів – міжнародними міжурядовими і неурядовими організаціями.

Правова основа спільної роботи визначена в угодах про співпрацю. На сьогоднішній день

Інтерполом підписані угоди з низкою міжнародних організацій, таких як: Організація Об'єднаних Націй і кілька її спеціалізованих установ; ЄВРОПОЛЬ; Співдружність Незалежних Держав; Міжнародний кримінальний суд; Африканський союз; Організація американських держав; Рада міністрів внутрішніх справ арабських країн.

Висновки і пропозиції. Угоди про співпрацю розробляються шляхом взаємних переговорів відповідно до правових документів з обов'язковим підписанням уповноваженими представниками сторін. Проте в зазначені угоди можуть вноситися корективи, а також остаточно замінюватися новими угодами за необхідності та погодження обома сторонами.

Список використаної літератури:

1. Костроміна О. Г. *Наукові засади розслідування економічних злочинів, вчинених організованими групами* : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. К., 2003. 17 с.
2. Кулик О. Г. *Злочинність в Україні: тенденції, закономірності, методи пізнання*. К.: Юрінком Інтер, 2011. 288 с.
3. *Організована злочинність в Україні та країнах Європи*: [посіб.] / за заг. ред. проф. О.М. Джужі. К., 2007. 248 с.
4. Офіційний сайт Інтерполу. URL: <https://www.interpol.int/>
5. Постанова Кабінету Міністрів України № 555 від 30 вересня 1992 р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-92-%D0%BF#Text>

Legan I. M. Interpol as a center for international cooperation between states to prevent and combat transnational crime

The article is devoted to the study of the peculiarities of Interpol's activity and its role and significance in the international cooperation of states on the prevention and counteraction of transnational crime. The article presents the chronology of the establishment of Interpol as an international law enforcement agency in the direction of preventing and combating transnational crime. In addition, it has been proven that the intensification of activities and increase in the number of transnational criminal organizations has contributed to the development of international consolidation of police forces. It has been identified that one of the main objectives of Interpol is to combat organized crime, as its scale, importance and impact require joint coordinated action by all Member States. It is analyzed and proved that Interpol supports law enforcement activities of member states through certain methods and techniques. It is proved that the idea of creating the International Criminal Police Organization (Interpol) was launched at the beginning of the last century. The article outlines that Interpol's purpose is to coordinate international law enforcement cooperation on public safety, the fight against terrorism, high-tech crimes, drug trafficking, economic crimes, human trafficking and other organized crime. The article defines that the main activities of Interpol are: criminal registration, international search for criminals suspected of committing international crimes, missing persons, stolen valuables and other objects of criminal encroachment, international search for missing persons and international search stolen valuables. The article describes that cooperation agreements are developed through mutual negotiations in accordance with legal documents with the obligatory signing of authorized representatives of the parties.

Key words: organized crime, transnational crime, Interpol, international cooperation, prevention, counteraction.